

Co ty kvóty?

Slovensko si začalo hlídat domácí tvorbu v rádiích

Ve světě rozhlasového vysílání je slovo kvóta používáno v jednom jediném smyslu. Chápe se pod ním licenci, zákonem nebo vyhláškou daný podíl domácí tvorby v hudebním programu soukromých nebo veřejnoprávních stanic. V České republice žádné kvóty neexistují, ale na Slovensku se letos objevily. Článek byl publikován v časopise Rock & All. Přetištěno se souhlasem autora.

PŘIPRAVIL: JOSEF VLČEK

Podle nich musí od 1. dubna s okamžitou platností hrát slovenská rádia ve svém programu od šesti ráno do půlnoci 20 % domácí tvorby, v roce 2017 se má podíl zvednout na 25 %. Pro veřejnoprávní stanice bude platit ještě vyšší podíl. Z budoucích 25 procent má být jedna pětina hudby mladší pěti let.

Žádost o výjimku údajně podalo 16 rozhlasových stanic. Polovina z nich slovenská Rada pro vysílání vyhověla v plné míře, další dvě stanice získaly výjimku. Výjimky ale budou platit pouze do konce letošního roku. Podle zákona je rada udělí pouze v případě, že dodržení kvót není možné s ohledem na zaměření rádií. Výjimku dostaly například stanice, které vysílají hlavně rock.

Za národ a za sebe

Skoro v každé zemi, kde platí rozhlasové kvóty, vám řeknou, že cílem je chránit národní kulturu před zničujícím tlakem anglo-amerického hudebního průmyslu. V zemích s typickými nacionalistickými rysy, jako je Slovensko, Maďarsko nebo Francie, je to hlavní argument. V těchto zemích je také zvykem, že za domácí tvorbu je považována jen hudba ve státním jazyce (takže slovenská kapela, která zpívá anglicky, nemá šanci být chápána jako domácí).

Některé země přidávají vedle ochrany národní kultury ještě ochranu domácího hudebního průmyslu. To je typické

například pro Kanadu, která se kvůli zeměpisným souvislostem cítí nejvíce ohrožená americkým showbizysem. V 60. a 70. letech odešly desítky významných kanadských umělců do USA a zisk z jejich podnikání zůstal v USA. Mluvíme například o Joni Mitchell, The Band nebo Neilu Youngovi. Proto jsou kanadská ochranná opatření obzvláště důsledná. Byla shrnuta do zkratky MAPL (Music, Artist, Production a Lyrics, tedy autoři textu). Každý z těchto rysů má ještě přesnou definici, co je považováno za kanadské. Aby pak píseň byla prohlášena za kanadskou, musí splňovat nejméně dvě z těchto podmínek.

Přiznejme si ovšem, že pod pláštěm vlasteneckých řečí o ochraně národní kultury nebo domácího gramofonového průmyslu se obvykle skrývá lobby domácích umělců, které jde o co nejvyšší zisky z poplatků autorských svazů. Krásně je to vidět právě na slovenském modelu, který od rádií žádá 20 % domácí hudby, čehož dosáhnou jedině tehdy, když budou hrát starý Elán a staré písničky od Vaša Patejdla. Ale kvůli zmíněné jedné pětině z celku skladeb, vzniklé v posledních pěti letech, se budou muset hrát i nové písně popových stařešinů, o něž zvláště mladá veřejnost zrovna moc nestojí.

Není nad nastavení

Každá země má kvóty nastaveny jinak. Austrálie požaduje v programu 25 % domácí tvorby, Venezuela 70 %, a Nigérie dokonce 80 %. Nizozemsko zase naopak zavázalo k hraní

35 % jen jednu ze svých veřejnoprávních stanic. Filipíny chtějí 4 skladby za hodinu. Někde jsou pravidla komplikovanější. Třeba v Portugalsku je údajně vyžadováno 25—40 % hudby v portugalštině, přičemž 60 % interpretů musí být občané Evropské unie (to je obrana proti tlaku nesmírně silné brazilské hudební scéně).

Naproti tomu Irsko pouze doporučuje 20 % a zaklíná se při tom národní hrdostí. A Německo, jedna z nejsilnějších zemí ve světě zábavního průmyslu, naopak nemá kvóty žádné.

Jak na to?

Většinou se brzy přijde na to, že nelze vyprodukovat tolik domácí hudby bez poškození základních pravidel rozhlasové produkce. Dokonce ani Francie, země s obrovským hudebním průmyslem, není schopna vyprodukovat takové množství rozhlasové hudby, která by v dostatečné kvalitě zaplnila 40 % vysílání. Někde už na to přišli. Ukrajina proto musela jít z původních 45 % na 25 %. Zvláště teď, když došlo k pádu velkých gramofrem, není nabídka dostatečně strukturovaná. Objevila se období, kdy vůbec nevychází nová hudba. Na začátku roku a mezi červnem a zářím není co hrát.

Kvóty přináší řadu nepříjemností i pro posluchače. Protože malé země vyprodukují jen malé množství domácí tvorby, musí všichni hrát stejně písně. To vede k uniformitě všech stanic. V Česku sice žádné kvóty nejsou, ale uniformita nových českých písní je přesto zřetelně znát. V 70. a 80. letech, kdy i v Československu existovaly komunistickým režimem nařízené podobné kvóty, se problém řešil tím, že se přetextovávaly zahraniční hity. Tehdy ovšem Československo nebylo součástí přísných mezinárodních dohod o autorských právech, a tak se přetextování obvykle dělo bez souhlasu původních autorů.

Je tu i další řešení. Aby se dosáhlo dostatečného množství domácí tvorby, musí se zrychlit rotace písní. Jestliže na nejnovější hity orientované rádio hraje novinku jednou za necelých pět hodin, může efektu vyššího podílu domácí hudby dosáhnout tím, že bude písně hrát v ostřejších rotacích. Třeba jednou za necelé čtyři hodiny. I tím vzniká pocit, že rádio hraje stále stejné skladby. To platí i o tzv. zlatém fondu, o oblíbených skladbách z let minulých. Třeba místo za tři a půl dne se hraje určitá domácí skladba kvůli většímu množství pozic v hodině jednou za

dva a půl dne. To vás brzy přestane těšit i ta nejoblíbenější píseň.

Dalším obvyklým způsobem, jak vyřešit kvóty, je přidat spoustu oldies. Proč ne, od 60. do nulových let vznikla spousta hudby. Ale je pak těžké dělat rádia pro nejmladší publikum, které o Helenu Vondráčkovou nebo Petra Spáleného nestojí. Když se pak přidá podmínka, že určité procento kvóty mají tvořit nové skladby, vadí to starší generaci. Je celkem přesně vyzkoumáno, že po čtyřicítce většina veřejnosti o novou hudbu nestojí.

Úplně nejjednodušší je hrát domácí hudbu v těch časech, kdy lidé rádio moc neposlouchají. Samozřejmě pokud to kvóty dovolí. Hlavně v době, kdy se lidé dívají na televizi. Inkasující umělci jsou spokojeni, protože peníze za přehráni jim stejně jdou, kvóty jsou naplněny a rádio se může proflouvat stejně jako dřív, i když na menší časové ploše. To se stalo hned po startu kvót na Slovensku.

I tak všechny kvóty zásadně omezují svobodu podnikání a jejich následkem bývá pokles zájmu o rozhlasové vysílání v zemích, kde byly nastaveny. Ani množství hratelých písní v rodném jazyce se tím nezvedlo. Země s několika miliony obyvatel mají jen omezené množství talentů, které dovedou vyprodukovat zase jen omezené množství písní.

Smrtným nebezpečím se pak pro takové upadající rozhlasové vysílání stává internet. Na Spotify, Deezeru nebo YouTube si posluchač může užít domácí i potlačovanou angloamerickou tvorbu beze všech kvót, co hrdlo ráčí.

V Česku bez problémů

V Česku boj o kvóty od 90. let víceméně neprobíhal. Jednak proto, že naše země měla diktátů, co hrát, plné zuby z dob předlistopadových a považovala kvóty za jednu z forem cenzury, ale také proto, že na rozdíl od jiných zemí netrpí Češi afektovaným nacionalismem. Ke klidu v této otázce přispěl i fakt, že se v 90. letech začínající soukromé rozhlasové stanice v žádostech o udělení licence k vysílání předháněly ve slibech, kolik domácí hudby budou hrát. Následně pak musely žádat o snížení podílu. Nejdříve proto, že reedice starších titulů na CD probíhala v 90. letech příliš pomalu. A tak se jediný pokus o kvóty, který se v polovině 90. let pokusila iniciovat gramofonová firma BM Music, setkal spíš s posměchem.

Česká republika je dnes příkladem toho, že i bez kvót lze hrát dostatek domácí

hudby. Většina mladých stanic ji hraje kolem 12—15 %, Radiožurnál trochu nad 20 %, Blánek a Čas kolem 50 % a daleko nejposlouchanější české rádio — Rádio Impuls —, které má v licenčních podmínkách přímo předepsáno 66 % české tvorby, se bez obtíží pohybuje nad sedmdesátkou. Loni Impuls dokonce spustil na středních vlnách a DAB stanici Český Impuls, která hraje jen a jen českou hudbu.

Úplně nejjednodušší je hrát domácí hudbu v těch časech, kdy lidé rádio moc neposlouchají.

Přítomná obliba české hudby je u publika neměnná a výjimečně vysoká. Podle posledního výzkumu Rádía Impuls z února letošního roku ji považuje za velmi důležitou součást vysílání 20 % posluchačů a za důležitou dalších skoro 37 % celkového vzorku posluchačů ve věku 25—55 let. Není proto žádným překvapením, že rádia by s chutí hrála i další české hity, ale nejsou. To proto, že soudcem toho, co je hit, nejsou ani umělci, ani vydavatelé, ale veřejnost. Na to se někdy zapomíná.

Jiným specifickým české scéně je fakt, že veřejnost většinou vnímá slovenskou hudbu jako domácí. Považovat ji za zahraniční je vnímáno velmi negativně.

Je pravděpodobné, že tak velká obliba české hudby nebude trvat věčně. Z toho, jak vypadá dnešní hudební trh, podrobený rostoucímu diktátu internetových zdrojů, na něj lokální kontroloři nedosáhnou, je jasné, že za 7 až 10 let by systematickou masáží teenagerskeho vkusu mohlo dojít k výraznému poklesu oblíbenosti domácí hudby. Určité signály vidíme už teď nejen v rozhlasových výzkumech, ale i kolem sebe. Ale do té doby je ještě daleko a proměny hudební scéně lze jen těžko předpovědět. □